DOI: 10.7251/RFFP2022321S

КОРПУС КАО ОРУЂЕ ЗА ПРОНИЦАЊЕ ТАЈНИ МЕЂУЈЕЗИКА

(International Corpus of Learner English: https://corpora.uclouvain.be/cecl/icle/home; Sylviane Granger, Maïté Dupont, Fanny Meunier, Hubert Naets, Magali Paquot (Eds.). *International Corpus of Learner English. Version 3*. Louvain-La-Neuve, Belgium: Presses universitaires de Louvain, 2020, 259 pp.)

Већ дуже од пола вијека корпусна лингвистика представља изузетно живу област лингвистичких истраживања. Разнолики електронски корпуси, који наглу експанзију доживљавају захваљујући развоју модерних информационих технологија, пружају могућност квалитативних и квантитативних истраживања обиља језичких феномена, коришћењем трансверзалних и/или (псеудо)лонгитудиналних метода. Шездесетих година прошлог вијека настају први корпуси писаног и говорног енглеског језика. Касније долази до формирања мноштва других и другачијих корпуса, како на енглеском тако и на осталим језицима. Временом постаје јасан значај корпуса и корпусне лингвистике у настави и учењу страних језика, те се јавља потреба за успостављањем ученичких корпуса, тј. корпуса писмене и усмене продукције неизворних говорника на страном језику. Тиме постаје могуће проучавање комплексне природе међујезика, те међујезичког и унутарјезичког утицаја (односно трансфера у учењу страних језика) и сличних појава. Управо такав је и корпус *ICLEv3*[1] (енг. *International Corpus of Learner English – Version 3*), који ћемо, кроз пратећу публикацију наведену у парентези наслова и платформу на којој функционише, представити у овом приказу.

Како се и из самог назива може претпоставити, ради се о трећој верзији овог корпуса[2]. Прва и друга верзија комплетиране су 2002, односно 2009, а чинили су их аргументативни састави на енглеском

[1] Корпус *ICLEv3* доступан је на сљедећој веб-адреси: https: //corpora.uclouvain.be/cecl/icle/home.

[2] 1995. године белгијски Центар за англистичку корпусну лингвистику започиње развој корпуса усмене продукције неизворних говорника енглеског језика (*LINDSEI – Louvain International Database of Spoken English Interlanguage*). Касније је формиран и референтни корпус усмене продукције изворних говорника енглеског језика (*LOCNEC – Louvain Corpus of Native English Conversation*).

чији су аутори неизворни говорници на напредном нивоу учења енглеског језика. У том периоду прикупљени су састави изворних говорника бугарског, кинеског, чешког, холандског, финског, француског, њемачког, италијанског, јапанског, норвешког, пољског, руског, шпанског, шведског, цванског и турског језика. Прва верзија корпуса, као резултат пројекта који је, на Католичком универзитету у Левену (фр. *Université catholique de Louvain*) у Белгији, још 1990. године покренула Силвијана Грејнџер [Sylvianne Granger], састојала се од 2,5 милиона ријечи, прикупљених из аргументативних састава изворних говорника 11 различитих језика. Друга верзија представљала је значајан помак у односу на прву, како у броју прикупљених ријечи (3,7 милиона) тако и у броју различитих матерњих језика ученика (16). Трећа верзија корпуса (*ICLEv3*), доступна јавности од јануара 2020, представља кулминацију дугогодишњег рада белгијског Центра за англистичку корпусну лингвистику (енг. *CECL – Centre for English Corpus Linguistics*) и значајна је из два разлога: 1) броји рекордних 5,5 милиона ријечи, а број различитих матерњих језика повећан је на 25 (од нових језика, ту су бразилски португалски, грчки, мађарски, персијски [Иран], корејски, литвански, македонски и пакистански, а значај за наше говорно подручје огледа се у томе што ова верзија први пут садржи и српску компоненту – *ICLE-SE*) и 2) корпус је доступан на потпуно новој интернетској платформи, која се одликује флексибилношћу у погледу лакоће и интуитивности претраживања самог корпуса, као и могућностима проширивања корпуса поткорпусима који накнадно буду комплетирани. И трећа верзија, као и претходне двије, врло је хомогена, пошто су сви тимови задужени за прикупљање корпуса усвојили исте смјернице у погледу: врсте састава који се пишу, нивоа познавања енглеског језика ученика и прављења разлике између енглеског језика као страног, односно другог језика.

Трећу верзију корпуса прати и публикација *International Corpus of Learner English. Version 3*, објављена 2020. од стране Католичког универзитета у Левену (Louvain-la-Neuve). Ова публикација броји 277 страница, а састоји се од пет поглавља и четири прилога. Прво поглавље (3–22), које слиједи након увода, садржи опис корпуса, критеријуме који су примијењени приликом његовог скупљања, ученичке варијабле, типове задатака чијој су изради ученици приступили, означавање и језичку анотацију. У другом поглављу (23–33) представљени су тимови који су учествовали у прикупљању и формирању корпуса, и то: координациони тим, тим информатичких стручњака, те национални тимови. Треће поглавље (23–33) садржи опис претходно споменутих 25 националних поткорпуса. Четврто

поглавље (53–83) представља свеобухватан приручник за коришћење саме платформе *ICLEv3*. Пето, завршно и најдуже поглавље (83–236), састоји се од 25 појединачних извјештаја[3] различитог обима о положају енглеског језика, сачињених од стране националних тимова. Ти извјештаји, између осталог, садрже информације о језичкој ситуацији и политици учења енглеског и других страних језика у основном, средњем и високом образовању, те приступима у учењу енглеског језика и пратећим трендовима у земљама из којих национални тимови потичу. Прилоге чине: 1) списак кодова додијељених високошколским установама које су учествовале у прикупљању националних поткорпуса, 2) списак предложених тема за писање аргументативних састава, 3) списак вишечланих јединица и 4) списак ознака помоћу којих је могуће вршити претрагу.

У наставку ћемо представити платформу на којој је ова верзија корпуса заснована. Како би се корпус могао претраживати, најприје је неопходно извршити одабир текстова на основу мноштва понуђених параметара.

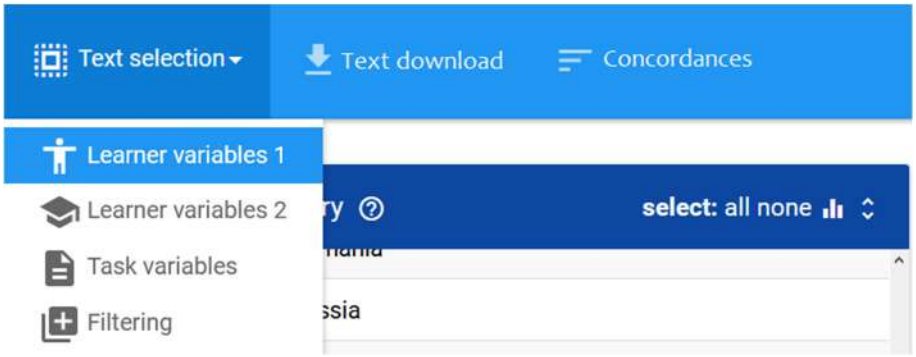

Слика 1. Одабир текстова (енг. *Text selection*)

Испрва су доступна три падајућа менија: 1. *Text selection* (нуди читав низ варијабли за одабир текстова, и то: *Learner variables 1*, гдје се могу одабрати матерњи језик, земља из које студенти долазе, пол, узраст, страни језици које познају, те језици који се користе код куће, затим *Learner variables 2*, гдје се бира образовна институција коју студенти похађају, те *Task variable*, гдје су понуђени аргументативни, литерарни и остали састави, услови у којима је састав писан, тј. да ли је

[3] Извјештај о положају енглеског језика у Републици Србији и Републици Српској сачинили су проф. др Ненад Томовић и проф. др Јелена Марковић.

израда била временски (не)ограничена, као и да ли је састав настао у оквиру (пред)испитних обавеза, те да ли су коришћени неки извори, као и могућност груписања текстова на основу осталих претходно описаних параметара); 2. *Text download* (служи за преузимање одабраних текстова) и 3. *Concordances* (служи за претраживање конкорданци).

За потребе овог приказа бирамо цјелокупан корпус, тј. 9,529 аргументативних састава који броје преко 5,5 милиона ријечи.

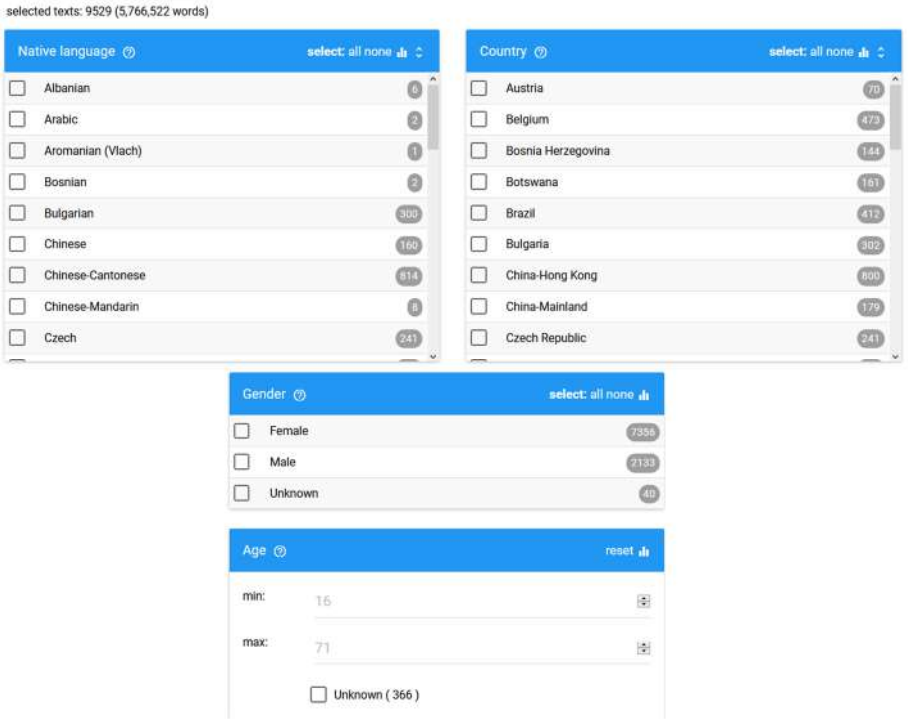

Слика 2. Ученичке варијабле 1 (енг. *Learner variables 1*)

У тзв. поједностављеном претраживању конкорданци (енг. *Simple search*) затим дајемо упит за облик који се може очекивати у међујезику неких неизворних говорника – **advices*, како бисмо провјерили његово присуство у одабраном корпусу.

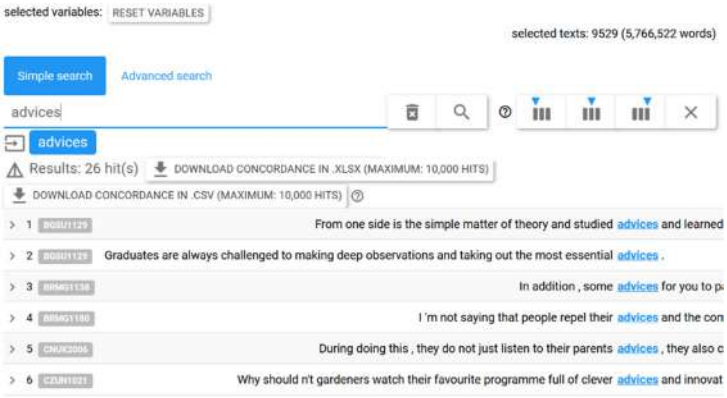

Слика 3. Поједностављена претрага конкорданци (енг. *Simple search*) за упит **advices*

Претрага за упит **advices* даје 26 резултата издвојених из састава изворних говорника бугарског, португалског, кинеског, чешког, холандског, француског, грчког, иранског, италијанског, јапанског, корејског, македонског, српског, шпанског и цванског језика.

У наставку, на цјелокупном узорку *ICLEv3* вршимо упит на основу облика који је уочен у усменој и писменој продукцији неких студената кинеског и енглеског језика, који су изворни говорници српског, и то: **no any*.

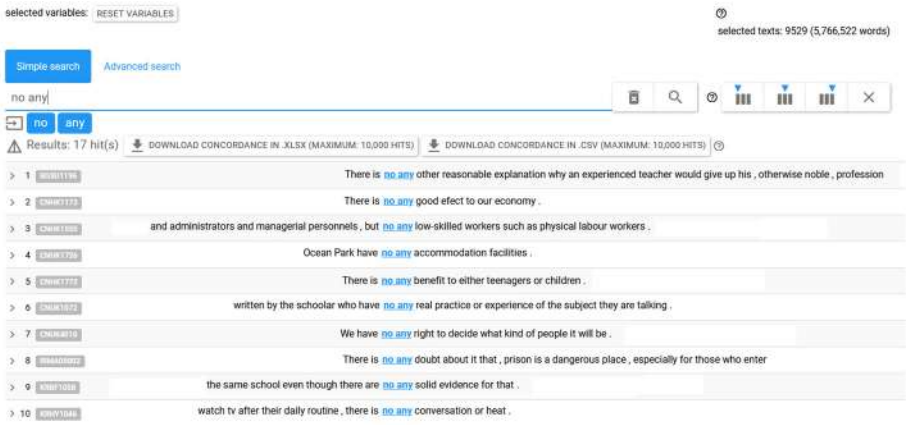

Слика 4. Поједностављена претрага конкорданци за упит **no any*

Претрага даје 17 резултата издвојених из састава изворних говорника бугарског, кинеског, корејског, иранског, литванског, пакистанског, руског и турског. Овакав корпус, дакле, даје могућност примјене напредних модела изучавања трансфера у учењу страних језика, који подразумијевају вишеструко поређење међујезика изворних говорника различитих језика (а могуће је поређење и с контролним корпусом аргументативних састава изворних говорника британске и америчке варијанте енглеског језика – *LOCNESS – The Louvain Corpus of Native English Essays*, који броји 323 хиљаде ријечи), као и све типове усмјерености трансфера, тј. комплексног узајамног утицаја свих језика које неки ученик познаје.

У наставку ћемо описати и могућности напредне претраге корпуса (енг. *Advanced search*), те на цјелокупном корпусу *ICLEv3* приказати начин на који упити функционишу.

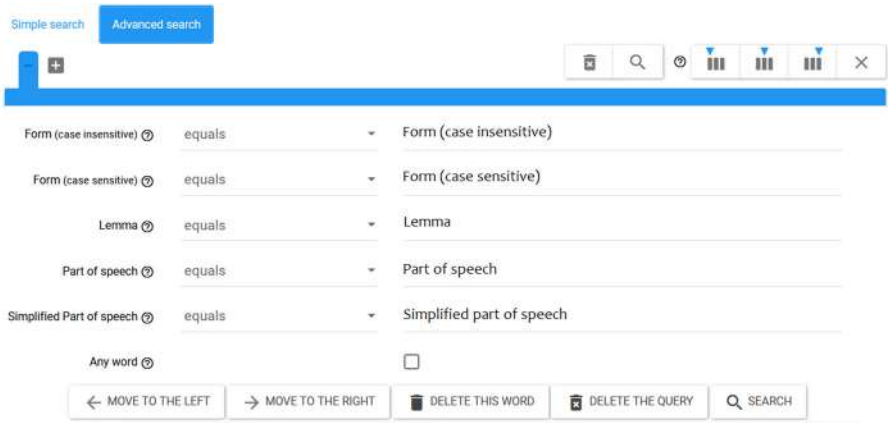

Слика 5. Напредна претрага (енг. *Advanced search*)

Напредна претрага корпуса нуди могућност задавања шест различитих типова упита, почевши од: 1) претраге било ког облика ријечи, независно од тога да ли садржи велика слова (*Form: case insensitive*), као и 2) претраге која издваја ријечи које не садрже велика слова (*Form: case senstive*), затим 3) претраге по лемама (*Lemma*), односно свих могућих облика неке леме (тако се нпр. претрагом помоћног глагола *do* добијају и резултати који, поред самог глагола који се претражује, садрже и облике *does*, *doesn't*, *did*, *didn't*, *done*, *doing*). Могућа је и 4) претрага помоћу врсте ријечи (*Part of Speech*) (засно-

вана на детаљном скупу етикета које предвиђа *CLAWS7*[4], попут: упитних детерминатора *DDQ* (*wh-determiner*), приједлога (*IF – preposition for*, *IO – preposition of*), затим вишечланих приједлога (*II21*, *II22*, *II31*), заједничких именица (*NN – common noun*), разних типова сложеница (*NN121*, *NN132*, *NN141*), глагола (*VB0 – be*, *VDD - did*, *VHZ – has, VV0 – lexical verb base form, VVD – lexical verb past tense*), прилога (*RR – general adverb*), придјева (*JJR – general comparative adjective*), итд. Доступна је и 5) претрага помоћу поједностављених етикета за врсте ријечи (*Simplified Part of Speech*), такође заснованих на *CLAWS7*, попут *ADJ* (придјеви), *ADV* (прилози), *DET* (детерминатори), *N* (именице), *NEG* (одрични облици), *PREP* (приједлози), *GE* (генитиви), итд. Поред свих наведених типова претраге, могуће је вршити и 6) претрагу по „било којој ријечи“ (*any word*), гдје је астериск (*) ознака за такву ријеч. На тај начин могуће је у низовима узастопних ријечи посматрати једну позицију означену астериском, која је промјенљива. Тако претрага упитом *on the (*) hand* даје и резултат on *the one hand*, као и *on the other hand*. Сваки од описаних типова упита нуди могућност одабира да ли издвојени резултати почињу траженом ријечју, завршавају њом, или је садрже и сл., те извоза резултата у документе формата *.XLSX* и *.CSV*.

Даље вршимо претрагу именице *courage* помоћу првог и трећег типа упита, те по једног типа лексичких (*V+N*) и граматичких колокација (*Adj+Prep*), заснованих на поједностављеним етикетама за врсте ријечи.

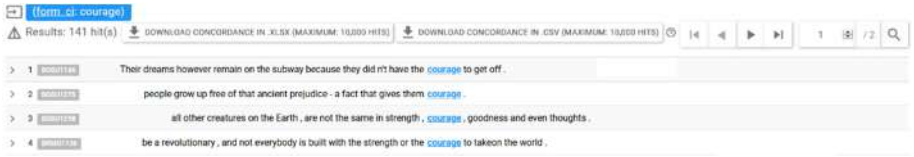

Слика 6. Напредна претрага помоћу првог типа упита, за именицу *courage*

Претрага именице *courage* извршена на цијелом корпусу *ICLEv3* даје 141 резултат.

[4] http://ucrel.lancs.ac.uk/claws7tags.html.

Уколико обавимо трећи тип упита, тј. извршимо претрагу по лемама, добијамо и садашње и прошле партиципе ових глагола и перфекатске облике (*discouraging*, *encouraged*), као и именице (*discouragement* и *encouragement*).

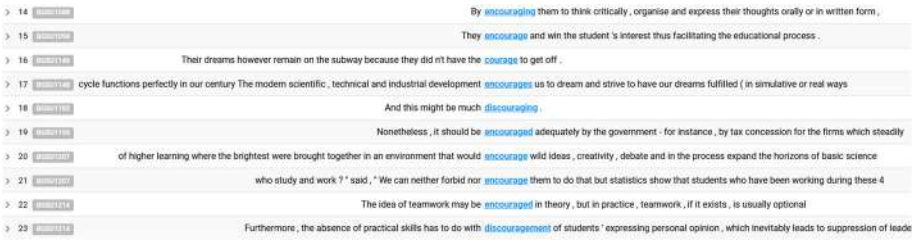

Слика 7. Напредна претрага помоћу трећег типа упита, за лему *courage*

Оваквим претрагама корпуса, примјеном разних доступних параметара, могуће је вршити поређења, као и квалитативна и/или квантитативна истраживања чији је предмет међујезик изворних говорника једног или групе разних матерњих језика, те разни творбени процеси и сл.

На крају, помоћу поједностављених етикета за врсте ријечи вршимо претрагу претходно споменутих типова лексичких (*V+N*) и граматичких колокација (*Adj+Prep*). Из цјелокупног корпуса издвојено је 66,619 примјера који садрже овај тип лексичких колокација *V+N*.

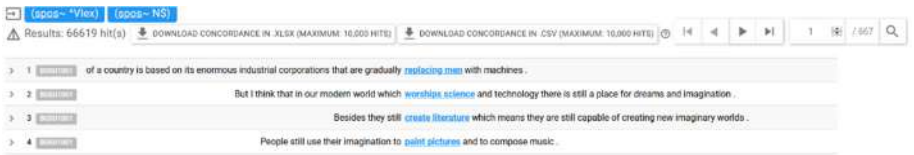

Слика 8. Напредна претрага помоћу поједностављених етикета за упит *V+N*

Но, важно је истаћи да је у резултатима претраге уочен и извјестан број колокација које садрже прошле партиципе у улози атрибута. Стога је претходно описана сложенија и свеобухватнија претрага помоћу етикета за врсте ријечи (упитима попут *VV0+NN*, *VVD+NN* и сл.) пожељна како би из резултата претраге аутоматски били искључени такви примјери.

Претрагом типа граматичких колокација *Adj+Prep* добијамо 33,021 примјер.

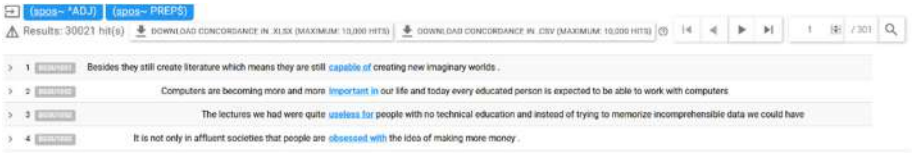

Слика 9. Напредна претрага помоћу поједностављених етикета за упит *Adj+Prep*

И оваквим типом упита, као и претходно описаним, могуће је вршити разне облике поређења међујезика изворних говорника различитих матерњих језика, као и поређења с контролним корпусом који смо споменули, те другим, значајно обимнијим корпусима енглеског језика изворних говорника (попут *BNC – British National Corpus* и *COCA – Corpus of Contemporary American English*).

Приручник за *ICLEv3* (доступан у електронској форми на сљедећој веб-адреси: https://corpora.uclouvain.be/cecl/icle /ICLEv3_ manual_100371-PUL-ICLEv3-V3_final.pdf), под називом *International Corpus of Learner English – Version 3*, чији су уредници Силвијана Грејнџер, Маите Дјупонт [Maïté Dupont], Фани Муније [Fanny Meunier], Хуберт Нетс [Hubert Naets] и Магали Пако [Magali Paquot] 2020. године издала је универзитетска штампарија Универзитета у Левену, Белгија (*Presses universitaires de Louvain*: *Louvain-La-Neuve, Belgium*).

Српска компонента треће верзије корпуса (*ICLE-SE*), на иницијативу проф. др Јелене Марковић, прикупљена је у периоду од септембра 2015. до јуна 2016. године. Тим који је радио на прикупљању српске компоненте, поред руководиоца проф. др. Јелене Марковић, чинила су три стручњака из области англистичке лингвистике: проф. др Ненад Томовић (Универзитет у Београду), проф. др Биљана Радић Бојанић (Универзитет у Новом Саду), проф. др Жељка Бабић (Универзитет у Бањој Луци), те три млада истраживача/сарадника: Мина Радоња (Универзитет у Источном Сарајеву), Јелена Матић (Универзитет у Београду) и Срђан Шућур (Универзитет у Источном Сарајеву). Српски поткорпус чини 202,621 ријеч, издвојена из 325 аргументативних састава на енглеском студената катедри за англистику на два универзитета у Републици Српској: Катедре за англистику Филозофског факултета у Источном Сарајеву и Катедре за англистику Филолошког факултета у Бањој Луци, као и студената катедри за англистику два универзитета у Србији: Катедре за англистику Филолошког

факултета Универзитета у Београду и Катедре за англистику Филолошког факултета Универзитета у Новом Саду (од чега су из Источног Сарајева – 75 састава, 48,932 ријечи, Бања Луке – 73 састава, 50,959 ријечи, Београда – 100 састава, 59,437 ријечи и Новог Сада – 77 састава, 43,293 ријечи).

Корпус *ICLEv3* и његова српска компонента *ICLE-SE* послужили су и служе као основа за научно-истраживачке пројекте, те за израду монографија, дисертација и научних радова[5] из разних области англистичке лингвистике.

Корпус функционише на платформи *Corpor@*[6], осмишљеној од стране Центра за обраду природног језика (фр. *Centre de Traitement Automatique du Langage – CENTAL*). Ова платформа омогућиће проширивање корпуса свим будућим корпусима који накнадно буду прикупљени у сарадњи са белгијским Центром за англистичку корпусну лингвистику. Како активности Центра трају пуних тридесет година,

[5] Gries, S. & Wulff, S. (2020). Examining individual variation in learner production data: A few programmatic pointers for corpus-based analyses using the example of adverbial clause ordering. *Applied Psycholinguistics, 1-21,* 279–299. doi:https://doi.org/10.1017/S014271642000048X

Марковић, Ј. (2020). Концесивни конектори though и however у писању на енглеском језику код изворних и неизворних говорника. *Филолоī – часоūис за језик, књижевносūи и култūуру*, *21*, 13–35. doi:http: //doi.org /10.21618 /fil20 21013m

Radić-Bojanić, B. (2019). Neodređena zamenica ONE u pisanju kod neizvornih govornika engleskog jezika. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, 44 (2)*, 39–52. doi:https://doi.org/10.19090/gff.2019.2.39-52

Radonja, M. (2020). The use of interactive metadiscourse in Serbian students' writing in English. *Радови Филозофскоī факулūеūа, 21(2)*, 121–134. doi:https: //doi.org /10.7251/FIN1921121R

Römer, U. et al. (2018). Verb-argument constructions in advanced English learner production: Insights from corpora and verbal fluency tasks. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*, *16(2)*, 303–331. doi:https://doi.org /10.1515 /cllt-2016-0055

Schweinberger, M. (2020). How Learner Corpus Research can inform Language Learning and teaching – An analysis of adjective amplification among L1 and L2 English speakers. *Australian Review of Applied Linguistics, 43 (2)*, 196–218. doi:https: //doi.org/10.1075/aral.00032.sch

Šućur, S. (2019). Distribucija frazalnih glagola u pisanju na engleskom kao stranom kod srbofonih govornika. *Komunikacija i kultura online, 10*, 120–143. doi:https: //doi.org/10.18485/kkonline.2019.10.10.7

[6] https://corpora.uclouvain.be/catalog/.

уз доступност све три верзије корпуса, отвара се мноштво могућности за вршење истраживања, нпр. међујезичке дијахроније[7] и поређења с еволуцијом енглеског језика као изворног, те процеса попут американизације на плану лексике и сл.

Срђан Р. Шућур
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет
srdjan.sucur@ffuis.edu.ba

[7] Gilquin, G. (2019). Diachronic learner corpus research: Examining learner language through the lens of time. *International Computer Archive of Modern and Medieval English Conference, ICAME 40*. http://hdl.handle.net/2078.1/217739